

پژوهش در آموزش علوم تجربی

شاپا الکترونیکی: ۲۶۴۵-۳۶۴۹

Home Page: <https://basicscience.cfu.ac.ir>

تحلیل محتوای کتاب درسی علوم تجربی پایه دوم ابتدایی به روش ویلیام رومی

الهه طبسی زاده*

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: (etbsi69@gmail.com)

چکیده

اطلاعات مقاله

متن چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۰۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۳۰

هدف: کتاب های درسی به عنوان مهم ترین ابزار انتقال دانش رسمی، نقش محوری در شکل گیری تفکر علمی دانش آموزان دارند و از آن جا که کتاب های درسی به عنوان مهم ترین عامل هدایت کننده فرایند یاددهی-یادگیری محسوب می شوند، این پژوهش با اتخاذ روش تحلیل محتوا (روش ویلیام رومی)، به بررسی و تحلیل کتاب علوم تجربی پایه دوم دبستان از منظر متن و تصاویر و پرسش ها پرداخته است. پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کتاب درسی علوم تجربی پایه دوم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی بر مبنای فعال و غیر فعال بودن در سال ۱۴۰۴ انجام شده است.

روش پژوهش: روش پژوهش حاضر توصیفی و روش آن تحلیل محتوا بر اساس الگوی ویلیام رومی است. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی بود. کل کتاب به عنوان نمونه، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات سپاهه تحلیل مبتنی بر روش ویلیام رومی است که بر اساس مبانی نظری تهیه و روایی آن توسط متخصصان علوم تربیتی تأیید شد. واحد مطالعه درس های مندرج در کتاب و واحد تجزیه و تحلیل متن، تصاویر و پرسش های کتاب است که بر اساس مقوله های فعال و غیر فعال توسط ویلیام رومی تحلیل و ضریب درگیری آن مشخص شد.

یافته ها: یافته های به دست آمده نشان می دهد که ضریب درگیری متن کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی ۱/۰۴۵ است که کتاب متنی فعال و پویا دارد. تصاویر کتاب با ضریب درگیری ۰/۶۳، نشان دهنده فعال بودن تصاویر است و پرسش های کتاب با ضریب درگیری ۲/۸، بیانگر این است که پرسش های کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی غیر فعال است.

نتیجه گیری: طبق ضریب های درگیری به دست آمده در پژوهش حاضر، کتاب علوم تجربی پایه دوم دبستان از منظر متن و تصاویر فعال و پویا است و از دانش آموزان فعالیت می خواهد و آن ها را نیز درگیر فعالیت می کند، اما کتاب از منظر پرسش ها غیرفعال و غیر پویا است چون بیش از اندازه دانش آموز را به فعالیت و او می طلبد.

کلیدواژه ها:

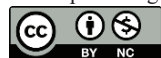
تحلیل محتوا، ویلیام رومی،

علوم تجربی،

پایه دوم ابتدایی.

استناد: طبسی زاده، الهه. (۱۴۰۴). تحلیل محتوای کتاب درسی علوم تجربی پایه دوم ابتدایی به روش ویلیام رومی. پژوهش در آموزش علوم تجربی، ۱۱ (۴۰)، ۶۹-۶۲.

doi: <http://doi.org/10.48310/basic.2026.21676.1572>

© الهه طبسی زاده.

ناشر: دانشگاه فرهنگیان.

۱. مقدمه

یکی از مهم ترین زیر ساخت های پیشرفت همه جانبه ی کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی جامعه در عرصه های مختلف، تعلیم و تربیت است. تربیت انسان و چگونگی رسیدن به تکامل از دیر باز مورد توجه هر متفکر و نظریه پرداز بوده است (پاشایی، ۱۴۰۱). نظام آموزش و پرورش هر کشور مهم ترین و موثر ترین نظامی است که الگوی کلی نهاد ها، موسسات و سازمان های رسمی جامعه است و وظیفه انتقال فرهنگ، پرورش فرد و تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص را برعهده دارد و در این نظام به امر یادگیری توجه بسیاری می شود و یادگیری را فرایندی می داند که از طریق فهمیدن، بحث کردن و تأمل کردن شکل می گیرد (صافی، ۱۳۹۸: ۴).

از منابع اثرگذار در یادگیری، در هر نظام آموزشی، کتاب های درسی هستند که عمده برنامه های درسی مدارس را تشکیل می دهند و با توجه به اینکه آموزش و پرورش در اکثر کشور ها به عنوان یک رکن رسمی و اساسی برای انتقال فرهنگ و علم به نسل های آینده به شمار می رود و نقش تعیین کننده ای در بقا و ثبات جامعه دارد، توجه کارشناسان در انتخاب محتوای درسی و پیام های آنها می تواند به درستی و سلامت بودن فرایند یادگیری و همچنین رشد اندیشه در دانش آموزان کمک کند (عسکری رباطی و خلیلی کلاکی، ۱۳۹۹).

مناسب ترین روش برای پیدا کردن تناسب بین محتوا و اهداف برنامه درسی به منظور کیفیت بخشی به محتوا کتب درسی، تحلیل محتوا است (شرفی؛ حیدری؛ موسوی مرام و گلبختی ۱۴۰۲). تحلیل محتوا کمک می کند تا مفاهیم، اصول، نگرش ها، باورها و همه اجزای مطرح شده در قالب دروس کتاب مطالعه و با اهداف برنامه درسی، مقایسه و ارزشیابی شوند (سهرابی، موسوی و قدوسی، ۱۳۹۹).

یکی از روش های تحلیل محتوای کمی در علوم تربیتی، روش تحلیل محتوای ویلیام رومی می باشد. این روش برای اولین بار توسط ویلیام رومی در کتاب «تکنیک های پژوهشی در آموزش علوم ۱۹۸۶» مطرح شد که تلاش می کند تا بین مطالب فعال و غیر فعال تمایز قائل شود (احمدی و قاسمی، ۱۳۹۵)، وی در این شیوه بر جملات متن، تصاویر و پرسش های کتاب تأکید دارد و آن را با مقصود لفظی و درکی تفکیک می نماید که منظور از جملات لفظی آن دسته از دانش و اطلاعاتی است که به صورت مستقیم و بی واسطه، معلوماتی را در اختیار فراگیر قرار می دهد و در مقابل جملات درکی آن دسته از جملاتی هستند که با درگیر کردن و فعال کردن ذهن، فراگیر به یافته ها و دانسته های تازه دست پیدا می کنند و نقش پویایی داشته و مطالب را صرف یادگیری و یادآوری نیاموخته است (سعادت و عبادی مناس، ۱۳۹۹).

۲. ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش

در زمینه تحلیل محتوای کتب علوم تجربی پژوهش های متعددی صورت گرفته است. فهندژسعدی و افلاکی فرد (۱۴۰۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که کتاب علوم تجربی چهارم و پنجم دبستان از نظر متن و تصاویر و پرسش ها فعال و پویا بودند و کتاب ششم نیز متن و تصاویر، فعال اما پرسش ها غیر فعال بودند. حمزه لو و عباسیان (۱۴۰۱) در پژوهش خود به این یافته دست یافتند که در کتاب علوم پایه اول تصاویر پنجگانه و بیشتر از همه بینایی آمده، در کتاب علوم پایه دوم بین هوا و آب سالم و آلوده بیشتر از همه تصویر آب سالم آمده و در کتاب علوم پایه سوم از بین مواد بیشتر از همه تصویر جامدات آمده است. قادری روسنگ و کندری (۱۳۹۸) به این یافته دست یافتند که تصاویر کتب علوم تجربی دوره ابتدایی به طور تقریباً یکسان به جنسیت دختر و پسر پرداخته است و تبعیض جنسیتی قابل توجهی مشاهده نشد.

بررسی پژوهش ها نشان می دهد در حوزه کتب علوم تجربی پژوهش های بسیاری صورت گرفته است اما تا کنون کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی تحلیل نشده است لذا هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی به روش ویلیام رومی است.

۳. روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی و روش آن روش تحلیل محتوا بر اساس الگوی ویلیام رومی است. جامعه پژوهش، کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی چاپ ۱۴۰۳ می باشد که کل کتاب به عنوان نمونه ی مورد بررسی، تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، سیاهه ی تحلیل محتوای مبتنی بر الگوی ویلیام رومی است. حوزه مطالعه شامل کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی چاپ ۱۴۰۳ است. طبق این روش والگو کل محتوای متنی، تصاویر و پرسش ها بر اساس دو مقوله فعال و غیر فعال تحلیل می شود. ملاک فعال و غیر فعال بودن تقسیم بندی ویلیام رومی است. ضریب درگیری از تقسیم مقوله های فعال بر غیر فعال به دست می آید. در صورتی که ضریب درگیری بین ۰/۴ تا ۱/۵ باید محتوای کتاب فعال و در صورتی که ضریب درگیری کمتر از ۰/۴ باشد محتوای کتاب غیر فعال است. ابزار گردآوری اطلاعات سیاهه تحلیل مبتنی بر روش ویلیام رومی است که بر اساس مبانی نظری تهیه و روایی آن توسط متخصصان علوم تربیتی تأیید شد. واحد مطالعه درس های مندرج در کتاب و واحد تجزیه و تحلیل متن، تصاویر و پرسش های کتاب است که بر اساس مقوله های فعال و غیر فعال توسط ویلیام رومی تحلیل و به روش زیر کدگذاری شد:

کدگذاری متن درس

جملات یا محتوای موردنظر را مطالعه کرده و هر کدام را در یکی از مقولات زیر قرار می دهیم:

(a) بیان حقیقت: بیان ساده مفروضات و یا مشاهداتی که به وسیله فرد دیگری غیر از دانش آموز انجام پذیرفته است.
(b) بیان نتایج یا اصول کلی (تعمیم ها): نظرات ارائه شده توسط نویسندگان کتاب درباره ارتباط بین مفروضات و موضوعات مختلف.

(c) تعاریف: جمله هایی که برای توصیف و تشریح یک واژه یا اصطلاح آورده میشود.

(d) سؤالاتی که در متن آورده شده و پاسخ آنها بلافاصله به وسیله مؤلف داده شده است.

(e) سؤالاتی که ایجاب میکند تا دانش آموز پاسخ های داده شده به مفروضات بالا را تجزیه و تحلیل کند.

(f) از دانش آموزان خواسته میشود نتایجی را که خود به دست آورده اند بیان کنند.

(g) دانش آموزان آزمایشی را انجام داده، نتایج حاصل را تحلیل کنند. یا اینکه مسائل عنوان شده را حل کنند.

(h) سؤالاتی که پاسخ آنها در متن نیامده است و برای جلب توجه دانش آموزان ارائه می شود.

(i) دانش آموزان تصاویر یا مراحل انجام یک آزمایش را مورد ملاحظه قرار دهد. به طور کلی، جملاتی که در هیچکدام از مقوله های فوق نگنجد، در این مقوله جای می گیرد.

(j) سؤالات مربوط به معانی بیان.

از گزاره های فوق، گزاره های ۱ الی ۴ جزو مقوله های غیرفعال، مقوله های ۵ تا ۸ جزو مقوله های فعال و گزاره های ۹ تا ۱۰ جزو مقوله های خنثی هستند.

به منظور محاسبه ضریب درگیری با متن، باید مجموع مقوله های فعال را بر مجموع مقوله های غیرفعال تقسیم نمود. ضریب درگیری دانش آموز با محتوا، عددی است که بیانگر میزان فعال بودن محتواست. دامنه این عدد، ممکن است از صفر الی بی نهایت باشد؛ اما به نظر ویلیام رومی، یک کتاب درسی زمانی فعال است که ضریب و شاخص درگیری آن، بین ۰/۴ تا ۱/۵ اشد. ضریب درگیری کمتر از ۰/۴ بیانگر این نکته است که کتاب فقط به ارائه اطلاعات علمی می پردازد و از فراگیران می خواهد تا به دنبال حفظ کردن مطالب علمی باشند. ضریب درگیری بالاتر از ۱/۵ نمایانگر کتابی است که در مورد هر جمله، تصویر یا سؤال، از دانش آموز می خواهد تا به تجزیه و تحلیل پرداخته و به فعالیت بپردازد. چنین کتاب هایی مفروضات و اطلاعات علمی کافی را در اختیار دانش آموزان قرار نمی دهند، بلکه فقط از آنها می خواهند تا به گونه ای فعالیتی را انجام دهند. از نظر ویلیام رومی، این کتاب ها نیز به صورت غیرفعال ارائه شده است؛ زیرا فعالیت زیادی می طلبد و به اطلاعات کافی و شرایط فراگیران توجه نمی شود. محتوای برنامه درسی باید به گونه ای طراحی و ارائه شوند که دانش آموزان را نسبت به یادگیری برانگیخته و زمینه اکتشاف و پژوهش و عمل فعالانه آنان را فراهم سازد.

کدگذاری تصاویر و اشکال

همانطور که در جدول (۱) نشان می دهد در کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی ضریب درگیری دانش آموز با متن ۱/۰۴۵ به دست آمد. نتایج نشان دهنده آن است که کتاب مذکور، فعال می باشد و تنها به ارائه اطلاعات علمی نمی پردازد و دانش آموزان را به فعالیت فرا می خواند و متنی پویا دارد.

جدول ۲. فراوانی توزیع تصاویر کتاب براساس فرمول ویلیام رومی

درس کد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
A	۳	۱۰	۱۰	۱۲	۱۷	۱۸	۱۱
B		۵	۳	۷	۸	۱	۷
C	۱	۲	۳			۴	
D							
درس کد	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
A		۳	۳	۳	۸	۴	۱۲
B		۴	۶	۳	۱۴	۸	۶
C	۳	۱			۱	۱	
D							

مقوله های غیرفعال	A	جمع
مقوله های فعال	B	۱۱۴
مقوله های خنثی	C	۷۲
	D	۱۶
ضریب درگیری	$\frac{72}{114} = 0/63$	

همانطور که در جدول (۲) نشان می دهد در کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی ضریب درگیری دانش آموز با تصاویر ۰/۶۳ به دست آمد. نتایج نشان دهنده آن است که کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی به لحاظ تصاویر، فعال و پویا می باشد.

جدول ۳. فراوانی توزیع پرسش های کتاب براساس فرمول ویلیام رومی

درس کد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
A			۳			۲	
B							
C	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۳
D		۱	۱			۱	۱
E							

درس کد	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
A	۱				۳		۲
B							
C	۱	۲	۲	۲	۳	۱	۳
D	۱					۱	
E							

جمع		
۱۱	A	مقوله های غیرفعال
۰	B	
۲۵	C	مقوله های فعال
۶	D	
۰	E	مقوله های خشی
$\frac{31}{11} = 2/8$		ضریب درگیری

همانطور که در جدول (۳) نشان می دهد در کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی ضریب درگیری دانش آموز با پرسش ها، ۲/۸ به دست آمد. نتایج نشان دهنده آن است که کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی به لحاظ پرسش ها و سوالات، غیرفعال و غیر پویا می باشد.

جدول ۴. ضریب درگیری محتوای کتاب (متن، پرسش ها، تصاویر)

کتاب	ضریب درگیری با متن	ضریب درگیری با تصاویر	ضریب درگیری با پرسش ها	مجموع
علوم تجربی پایه دوم ابتدایی	۱/۰۴۵	۰/۶۳	۲/۸	۴/۴۷۵

۵. بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی به روش ویلیام رومی بود؛ که میزان درگیری فراگیر با محتوای کتاب های مورد نظر بررسی شده و فعال یا غیرفعال بودن محتوای این کتاب ها از نظر متن، تصاویر و پرسش ها مشخص شد. برای رسیدن به هدف یادشده نخست به صورت سرشماری تمام محتوای کتاب مورد بررسی قرار گرفت و سپس از الگوی ویلیام رومی برای تحلیل محتوای (شامل متن، تصاویر و پرسش ها) کتاب ها استفاده شد. با توجه به داده های حاصل (جدول ۱) از بررسی و تحلیل متن کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی، ضریب درگیری حاصل عبارت است از: ۱/۰۴۵. مطابق تقسیم بندی ویلیام رومی اگر ضریب درگیری بین ۱/۵ تا ۰/۴ باشد، دانش آموز را به فعالیت وامی دارد، لذا کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی فعال محسوب می شود. نتایج پژوهش اتابک؛ بابا رحمتی و اتابک (۱۳۹۸) در این راستا و همسو با یافته های تحلیل کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی نشان داد که ضریب درگیری یادگیرنده در متن کتاب علوم تجربی پایه ششم ابتدایی ۱/۶ است و بیانگر این است که متن این کتاب فعال می باشد و دانش آموز را به پژوهش دعوت می کند.

باتوجه به داده های به دست آمده و تقسیم مقوله های فعال بر غیرفعال میزان درگیری دانش آموز با تصویر در کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی، ۰/۶۳ بود، که بیانگر این است تصاویر کتاب مدنظر فعال است. در این راستا و همسو با این یافته معتمدی راد و زارع عصمت آباد (۱۴۰۱) چنین بیان داشتند که ضریب درگیری دانش آموزان با تصاویر کتاب جغرافیای ایران پایه دهم ۰/۵۷۵ است. از آنجایی که مقدار حاصله بین ۰/۴ تا ۱/۵ می باشد، تصاویر این کتاب فعال محسوب می شود.

با توجه به داده های به دست آمده میزان درگیری دانش آموز با پرسش ها در کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی ۲/۸ بود، که بیانگر این نکته است که پرسش های این کتاب بیش از حد دانش آموزان را به فعالیت وا می دارد و غیر فعال محسوب می شود. همسو با این یافته ها پژوهش صادقی، نفتی و امانی (۱۴۰۰) بیانگر این است که میزان درگیری دانش آموز با پرسش های فصل دوم کتاب شیمی پایه دهم ۶/۴ است که خارج از محدوده فعال و یلیام رومی است و پرسش های این کتاب بیش از اندازه فعال هستند و موجب خستگی، کسالت، بی حوصلگی و بی انگیزه شدن دانش آموزان می شود.

در مجموع می توان نتیجه گرفت کتاب علوم تجربی پایه دوم ابتدایی از نظر متن و تصاویر فعال و پویا است و دانش آموزان را به فعالیت فرا می خواند اما از نظر پرسش ها غیر فعال محسوب می شود و بیش از حد از دانش آموزان فعالیت می خواهد.

پیشنهاد می شود تالیف کتاب های درسی با همکاری معلمانی که آن دروس را تدریس می کنند و همچنین بر اساس تحقیقات پژوهشی که در خصوص محتوای کتاب از آنان انجام می شود صورت گیرد.

۶. منابع

- اتابک، رضا؛ بابارحمتی، فاطمه و اتابک، مرضیه (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب جدید التالیف علوم تجربی پایه ششم ابتدایی به روش ویلیام رومی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶. پژوهش در آموزش زبان و ادبیات فارسی، ۴(۱۴)، ۲۷-۱۱.
- احمدی، مژگان و قاسمی، نارنین (۱۳۹۵). تحلیل محتوای ریاضی سال چهارم انسانی بر اساس تکنیک ویلیام رومی. کنفرانس های آموزش ریاضی ایران، تهران، دانشگاه ارومیه.
- پاشایی، محمد رضا (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کتاب های فارسی دوره ابتدایی بر اساس ساحت های تربیت سیاسی و اجتماعی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، ۲۲(۸)، ۲۲۹-۲۰۵.
- حمزه لو، زهره و عباسیان، زهرا (۱۴۰۱). تحلیل محتوای توصیفی تصاویر علوم تجربی دوره اول ابتدایی. مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۴۷(۵)، ۹۶-۸۰.
- سعادت، امیرحسین و عبادی مناس، قدرت (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب زیست شناسی پایه دوازدهم بر اساس روش ویلیام رومی. فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش زیست شناسی، ۲(۵)، ۷۶-۶۳.
- سهرابی، شهناز؛ موسوی، سید محسن و قدوسی، فائزه (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب شیمی پایه یازدهم براساس روش ویلیام رومی. فصلنامه مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۹(۴)، ۶۴-۳۷.
- شرفی، داریوش؛ حیدری، حسین؛ موسوی مرام، سید علی و گلبختی، حمید (۱۴۰۲). تحلیل محتوای بخش های مربوط به مبحث شیمی کتاب علوم تجربی پایه ششم تالیف سال ۱۴۰۰ به روش ویلیام رومی. پژوهش در آموزش شیمی، ۴(۳)، ۱۹۳-۱۸۱.
- صادقی، حمید؛ نفتی، سجاد و امانی، وحید (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب شیمی پایه دهم (فصل دوم بر اساس روش ویلیام رومی). پژوهش در آموزش شیمی، ۳(۴)، ۴۳-۲۹.
- صافی، احمد (۱۳۹۸). مدیریت و مقررات آموزشگاهی در ایران. تهران: نشر روان.
- عسکری رباطی، غلامحسین و خلیلی کلاکی، زری (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب درسی ریاضی پایه نهم با تکنیک ویلیام رومی و طبقه بندی بلوم. فصلنامه پوشش در آموزش علوم پایه، ۶(۱۹)، ۳۹-۳۱.

فهندرسعدی، پری و افلاکی فرد، حسین (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کتب علوم تجربی دوره دوم ابتدایی براساس مولفه های فعال و غیرفعال ارکان دروس. فصلنامه پویش درآموزش علوم پایه، ۸(۲۹)، ۳۱-۱۲.

قادری روسنگ، اعظم و کندری، فائزه (۱۳۹۸). تحلیل محتوای توصیفی تصاویر کتب علوم تجربی دوره ابتدایی بر اساس معیار عدالت جنسیتی. پویش درآموزش علوم تربیتی و مشاوره، ۱۱(۵)، ۱۰۴-۸۶.

معمدی راد، محمد و زارع عصمت آباد، زهرا (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کتاب جغرافیای ایران پایه دهم مبتنی بر روش ویلیام رومی. پژوهش در علوم اجتماعی، ۴(۱)، ۸۱-۵۵.

